
Beslut i fråga om oredlighet i forskning

Beslut

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (nämnden) prövar på grund av preskription inte frågan om [REDACTED] gjort sig skyldig till oredlighet i forskning när det gäller följande artiklar:

- [REDACTED] (Artikel 5)
- [REDACTED] (Artikel 7)
- [REDACTED] (Artikel 8)

Nämnden har prövat totalt sju artiklar.

Nämnden beslutar att [REDACTED], som korresponderande författare, har gjort sig skyldig till oredlighet i forskning när det gäller följande artiklar:

- [REDACTED] (Artikel 1)
- [REDACTED] (Artikel 2)
- [REDACTED]

[REDACTED]
(Artikel 3)

[REDACTED]
(Artikel 4)

Nämnden beslutar att [REDACTED] inte gjort sig skyldig till oredlighet i forskning när det gäller följande artiklar:

[REDACTED]
(Artikel 6)

[REDACTED]
(Artikel 9)

[REDACTED]
(Artikel

10)

I ärendet har nämnden endast prövat [REDACTED] ansvar. Övriga medförfattares ansvar har inte prövats.

Bakgrund

Den 29 januari 2020 överlämnade Karolinska Institutet (KI) i enlighet med övergångsbestämmelserna till lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning ett ärende till nämnden.

Ärendet är baserat på tre anmälningar om oredlighet i forskning beträffande professor [REDACTED] som samtliga inkom till KI i juli 2018. Anmälningarna avser bildmanipulering i tio angivna publikationer (Artikel 1–10) där [REDACTED] antingen varit korresponderande författare eller medförfattare. Tre av de anmälda publikationerna är äldre än tio år.

KI anlidade Göteborgs universitet (GU) för att utreda om [REDACTED] gjort sig skyldig till oredlighet i forskning. GU genomförde utredningen i det interna organet Rådet för ärenden om utredning av misstänkt oredlighet i forskning, konstnärlig forskning eller utvecklingsarbete. Rådet anlidade en extern sakkunnig¹ i sitt utredningsarbete samt begärde yttrande från Expertgruppen för oredlighet i forskning hos Överklagandenämnden för etikprövning (ÖNEP). De anlidade i sin tur en extern sakkunnig² för att kunna avge det begärda yttrandet.

¹ Sven Pålman, Seniorprofessor i molekylär medicin, Lunds universitet.

² Nils Billestrup, Professor i endokrinologi och metabolism, Köpenhamns universitet.

Den 5 september 2019 fastställdes ”Utlåtande till Karolinska institutet” som avslutade GU:s utredningsuppdrag. Utlåtandet har sedan meddelats berörda forskare som har givits möjlighet att yttra sig över detsamma. Ett antal yttranden inkom till KI under hösten samma år. [REDACTED] har därefter yttrat sig till nämnden.

[REDACTED] bestrider att hon gjort sig skyldig till oredlighet i forskning och anför bland annat följande. En av de tio anmälda artiklarna (Artikel 3) innefattar en figur som modifierades inför den sista korrekturläsningen av den ansvarige forskaren och vare sig [REDACTED] själv eller någon av de andra medförfattarna uppmärksammade detta. Modifieringen medför enligt [REDACTED] inte att artikeln förmedlat falska eller förvrängda forskningsresultat eller uppgifter som är fabricerade eller plagierade. Hon anger också att underlåtenheten att uppmärksamma att figuren modifierats i vilket fall inte är en allvarlig avvikelse från god forskningssed och att något uppsåt eller någon grov oaktsamhet inte kan anses ha visats.

Motivering av beslut

Rättslig reglering

Nämnden ska pröva frågor om oredlighet i forskning enligt lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning (nedan lagen). Definitionen av oredlighet i forskning är enligt 2 § ”en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning”.

Enligt 8 § får prövning av oredlighet i forskning inte grundas på omständigheter som är äldre än tio år när ärendet inleds, om det inte finns särskilda skäl för en prövning.

Preskription

En av de anmälda artiklarna (Artikel 8) är publicerad år 2002 och två av artiklarna (Artiklarna 5 och 7) är publicerade år 2008. Som angivits ovan får nämnden inte pröva oredlighet i forskning som grundar sig på omständigheter som är äldre än tio år när ärendet inleds, om inte särskilda skäl föreligger. Ärendet inleddes hos nämnden den 29 januari 2020 och de tre artiklarna ska därmed inte prövas av nämnden om inte särskilda skäl föreligger.

I motiven till lagen framgår att särskilda skäl skulle kunna vara att den påstådda oredligheten har haft eller riskerar att få stora eller allvarliga följd effekter för forskningen eller samhället i övrigt, till exempel för människors hälsa eller för hur processer, metoder eller produkter utformas.³ Nämnden anser att det inte framkommit något som talar för att den påstådda oredligheten har haft eller riskerar att få sådana effekter. Nämnden gör därför bedömningen att det inte föreligger särskilda skäl att pröva de tre artiklar som publicerats för mer än tio år sedan.

Dessa artiklar ska således inte prövas av nämnden på grund av preskription.

³ Prop. 2018/19:58, s. 72.

Fabricering, förfalskning eller plagiering

De former av oredlighet som nämnden ska pröva är fabricering, förfalskning och plagiering. Begreppen är inte definierade i lagen, men finns beskrivna i forskningsetiska kodexar och riktlinjer som till exempel Den europeiska kodexen för forskningens integritet.⁴ De redogörs också för i Vetenskapsrådets bok God forskningssed.⁵ Fabricering beskrivs ofta som att man hittar på resultat och dokumenterar dem som om de vore riktiga. Med förfalskning avses manipulering av forskningsmaterial, utrustning eller processer eller att uppgifter eller resultat ändras, utelämnas eller undanhålls utan att det är motiverat. Slutligen är beskrivningen av plagiering att en forskare använder andras texter, idéer eller arbeten utan att ge tillbörligt erkännande till ursprungskällan.

Nämnden kan konstatera att det av sakkunnigutlåtandena i de utredningar som föregått överlämnandet till nämnden framgår att de anmälda bildpubliceringarna i fyra av de aktuella artiklarna (Artiklarna 1–4) är att betrakta som manipulationer. I ärendet är det inte stridigt att bildpubliceringarna i fråga har varit felaktiga, bland annat har man använt bilder som inte visar de resultat man beskriver. Det får därför anses stå klart att de anmälda förfarandena i denna del utgör förfalskning i lagens mening.

Nämnden bedömer att för tre av artiklarna (Artiklarna 6, 9 och 10) har det inte framkommit något som visar att bildinnehållet i dessa skulle ha manipulerats. Det är därmed inte fråga om förfalskning i dessa artiklar och någon ytterligare prövning rörande artiklarna krävs därför inte enligt lagen.

Allvarlig avvikelse

Endast allvarliga avvikelser från god forskningssed utgör oredlighet i forskning och faller under nämndens prövning. Avvikelser som inte är allvarliga ska enligt förarbetena till lagen i stället hanteras av forskningshuvudmännen själva.⁶

Enligt förarbetena är fabricering och förfalskning som huvudregel allvarliga avvikelser från god forskningssed medan det kan finnas fall av plagiering som inte är så allvarliga.⁷

Utgångspunkten för nämndens prövning i denna del är därför att en förfalskning i princip är en allvarlig avvikelse från god forskningssed. Att en bildmanipulering inte alls, eller endast i liten utsträckning, har påverkat forskningsresultatet saknar enligt nämndens mening i princip betydelse vid bedömningen av allvarligheten. Någon anledning att göra avsteg från den i förarbetena angivna utgångspunkten har inte framkommit i ärendet. Nämndens slutsats är därför att avvikelserna är allvarliga.

Uppsåt eller grov oaktsamhet

Enligt 2 § krävs att den allvarliga avvikelsen från god forskningssed begåtts med uppsåt eller av grov oaktsamhet för att det ska vara fråga om oredlighet i forskning.

⁴ Den europeiska kodexen för forskningens integritet, Reviderad utgåva 2018, ALLEA, kap. 3.1

⁵ God forskningssed, Vetenskapsrådet 2017, kap. 8.

⁶ Prop. 2018/19:58, s. 43.

⁷ Prop. 2018/19:58, s. 100.

Uppsåt innebär att forskaren ska ha förstått vad han eller hon har gjort medan oaktsamhet innebär att forskaren i vart fall borde ha förstått detta. Grov oaktsamhet kräver att oaktsamheten inte har uppstått endast på grund av förbiseenden, slarv eller missförstånd.⁸

Att en forskare ansvarar för att bedriva forskning i enlighet med god forskningssed är en skyldighet som sedan lång tid tillbaka framgår av forskningsetiska kodexar och riktlinjer. Sedan den 1 januari 2020 är forskarens ansvar att följa god forskningssed i sin forskning författningsreglerat enligt 4 §. Hur långtgående ett sådant ansvar kan eller ska vara måste prövas i varje enskilt fall. Att en forskningsmiljö exempelvis har bristande rutiner kan inte frånta en forskare ansvaret från att göra rätt. Som huvudregel bör dessutom ansvaret för den som leder ett forskningsprojekt eller ansvarar för en forskningsmiljö vara relativt långtgående.

Enligt rekommendationer för publikationsetik har samtliga författare förpliktelser i inlämnings- och granskningsprocessen av en artikel vid publicering om inte annat angivits och den korresponderande författaren har huvudansvaret för kommunikationen med tidskriften rörande dessa processer.^{9 10} Inom det aktuella forskningsområdet anses dessutom förste- och sisteförfattaren ha ett särskilt ansvar.

██████████ har lång erfarenhet av forskning och har medverkat i ett stort antal publikationer. Hon har varit sisteförfattare i merparten av de aktuella publikationerna och har också lett de forskningsgrupper som planerat, genomfört och rapporterat forskningen. Utredningen i ärendet visar att ██████████ vid återkommande tillfällen har haft ansvar för att granska publiceringsunderlag och godkänt underlag innehållande felaktiga bilder.

Med hänsyn till ██████████ erfarenhet och ställning i de aktuella forskargrupperna anser nämnden att det faktum att hon vid återkommande tillfällen granskat och godkänt felaktiga bilder inte kan ses endast som en följd av ursäktlig okunskap eller ett tillfälligt förbiseende. Nämnden bedömer därför att hon förfarit grovt oaktsamt.

Av utredningsmaterialet framgår att åtminstone en av bildmanipulationerna har skett på ett sent stadium i granskningen, att ett flertal forskare har granskat bilderna samt att det inte varit helt enkelt att upptäcka att det rört sig om felaktiga bilder. Mot bakgrund av att ██████████ har ett tydligt ansvar för att ha godkänt underlag med bildmanipulering vid återkommande tillfällen ändrar dessa omständigheter dock inte nämndens bedömning.

⁸ Prop. 2018/19:58, s. 50-51.

⁹ Den europeiska kodexen för forskningens integritet, Reviderad utgåva 2018, ALLEA, kap. 2.7.

¹⁰ Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly work in Medical Journals. Updated December 2019, International Committee of Medical Journal Editors.

Sammanfattningsvis finner nämnden därför att [REDACTED] gjort sig skyldig till oredlighet i forskning.

Nämnden har fattat beslut i detta ärende efter föredragning av handläggaren Miriam Matsson. I den slutliga handläggningen har även Karin Nylén deltagit.

Thomas Bull
Ordförande

Miriam Matsson
Handläggare

Hur man överklagar

Beslut som följer av prövning om oredlighet i forskning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Ett överklagande ska vara skriftligt och komma in till Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (NPOF) senast tre (3) veckor efter det att du fått del av beslutet. Om överklagandet kommer in till NPOF inom föreskriven tid överlämnas ärendet till Förvaltningsrätten i Uppsala.

Överklagandet skickas företrädesvis per post eller via e-post.

Post

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning
Box 2202
750 02 Uppsala

E-post

registrator@oredlighetsprovning.se